

مقایسه مکالمه، بازی آزاد و داستان گویی به عنوان شیوه‌های نمونه گیری زبانی در کودکان فارسی زبان

ایمانه افخمی اردکانی^۱

دکتر پرویز شریفی درآمدی^۲

فاطمه علیجانی^۳

تاریخ پذیرش: ۹۰/۸/۱۷

تاریخ وصول: ۹۰/۲/۴

چکیده

نمونه زبانی خود انگیزته بخش مهمی از پروتکل ارزیابی زبان محسوب می‌شود. یک نمونه زبانی اطلاعات مفیدی را درباره نحوه برقراری ارتباط توسط کودک فراهم می‌کند و ارزیابی گفتار در چهارچوب نمونه گیری از گفتار پیوسته فرد انجام می‌شود. هدف از پژوهش حاضر مقایسه سه روش نمونه گیری زبانی مکالمه، داستان گویی و بازی آزاد، از لحاظ ساختارهای زبانی موجود در نمونه‌های زبانی فراخوانی شده توسط آنها، به منظور استفاده در ارزیابی‌های بالینی است. برای این منظور ۳۰ نفر از کودکان پسر ۵ ساله فارسی زبان شهر یزد، که از لحاظ رشد گفتار و زبان طبیعی بودند، به صورت نمونه گیری تصادفی خوشه‌ای از بین

۱- دانشجوی دکتری مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات تهران

۲- دانشیار دانشگاه علامه طباطبائی

۳- دانشجوی دکتری مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات تهران

مهد کودک‌های فعال سطح شهر انتخاب شدند. با استفاده از سه روش نمونه‌گیری مکالمه، داستان‌گویی و بازی آزاد، هر یک به مدت ۱۵ دقیقه، نمونه‌های زبانی آنها فراخوانی شد. سپس نمونه‌های زبانی آنها روی کاغذ آوانگاری و ساختارهای زبانی موجود در آن با استفاده از سه ملاک ارزیابی کیفیت گفتار شامل تعداد گفته، میانگین طول گفته و تنوع واژگانی استخراج شد. در پایان میانگین حاصل از این سه ملاک با استفاده از آزمون آماری تحلیل واریانس یک‌راهه (ANOVA) وابسته با یکدیگر مقایسه شد. یافته‌ها نشان داد که بین سه روش نمونه‌گیری از لحاظ تعداد گفته فراخوانی شده تفاوت معنی‌داری وجود نداشت. داستان‌گویی نسبت به دو روش دیگر میانگین طول گفته بیشتری فراخوانی می‌کرد و تنوع واژگانی نمونه زبانی حاصل از روش مکالمه از دو روش دیگر بیشتر بود. بر اساس یافته‌های پژوهش می‌توان نتیجه گرفت هنگامی که در ارزیابی‌های بالینی به نمونه زبانی احتیاج داریم که بیشترین میانگین طول گفته را فراخوانی کند، بهتر است از روش داستان‌گویی استفاده کنیم، و هنگامی که به بیشترین تنوع واژگانی برای ارزیابی نمونه زبانی کودک نیاز داریم بهتر است از روش مکالمه برای فراخوانی آن استفاده کنیم.

واژگان کلیدی: مکالمه، بازی آزاد، داستان‌گویی، نمونه‌گیری زبانی.

مقدمه

نمونه زبانی خود انگیخته^۱ بخش مهمی از پروتکل ارزیابی زبان محسوب می‌شود (ایوانز^۲ و کریگ^۳، ۱۹۹۲؛ دان^۴ و همکاران، ۱۹۹۶؛ ایوانز و میلر^۵، ۱۹۹۹). یک نمونه زبانی اطلاعات مفیدی را درباره نحوه برقراری ارتباط توسط کودک فراهم می‌کند و این اطلاعات به ویژه

-
1. spontaneous language sample
 2. Evans
 3. Craig
 4. Dunn
 5. Miller

برای کودکانی که تازه شروع به حرف زدن کرده‌اند، بسیار مفید می‌باشد (سوٲ وود^۱ و راسل^۲، ۲۰۰۴). به دلیل محدودیت‌های تست‌های زبانی استاندارد شده و در دسترس نبودن آنها در برخی از زبان‌ها (هاوکینز^۳ و اسپنسر^۴، ۱۹۸۵)، نتایج آنها باید با یک نمونه زبانی خود انگیخته همراه شود، خصوصاً هنگامی که این نتایج برای اهداف درمانی به کار می‌روند (بلو^۵، لهی^۶، الکسیوک-ولز^۷، ۱۹۸۴). نیلی پور (۱۳۸۰) اظهار می‌دارد که ارزیابی گفتار در چهار چوب نمونه گیری از گفتار پیوسته فرد انجام می‌شود. عمدتاً برای نمونه گیری زبانی خود انگیخته از سه روش مکالمه^۸ (CV)، بازی آزاد^۹ (FP) و داستان‌گویی^{۱۰} (SG) استفاده می‌شود (سوٲ وود و راسل، ۲۰۰۴). این سه روش، نمونه‌های زبانی متفاوتی را از لحاظ عناصر موجود در آنها فراخوانی می‌کنند (لانگرسٲ^{۱۱} و گراب^{۱۲}، ۱۹۷۴؛ سوٲ وود و راسل، ۲۰۰۴).

مکالمه شامل دیالوگی است که بین محقق و کودک انجام می‌شود و موضوعات عادی روزمره را در بر می‌گیرد (کریستال^{۱۳}، فلچر^{۱۴} و گارمن^{۱۵}، ۱۹۸۹). مکالمه به عنوان یک شیوه نمونه گیری زبانی، دارای محدودیت‌هایی است. یکی اینکه فاقد موضوعات مورد علاقه و خود انگیخته کودک می‌باشد (دولاگان^{۱۶}، کمپبل^{۱۷} و تملین^{۱۸}، ۱۹۹۰). دیگر اینکه مکالمه، زمانی

-
1. southwood
 2. Russell
 3. Hawkins
 4. Spencer
 5. Blau
 6. Lahey
 7. Oleksiuk-Velez
 8. conversation
 9. freeplay
 10. story generation
 11. Longhurst
 12. Grubb
 13. Crystal
 14. Fletcher
 15. Garman
 16. Dollaghan
 17. Campbell
 18. Tomlin

که هدف ارزیابی نحو^۱ نمونه زبانی باشد، ممکن است کاربرد زبانی نداشته باشد. زیرا در ارزیابی نحو، برخلاف جنبه‌های کاربرد شناسی^۲ زبان، احتیاج به تعامل میان دو طرف گفتگو نیست (ورن^۳، ۱۹۸۵). از سویی دیگر روش مکالمه کمترین انحراف استاندارد را در بین این سه روش دارد. به عبارتی دیگر چون در این روش از کودکان سؤالات یکسانی پرسیده می‌شود، روشی ساختارمند بوده و به نظر می‌رسد کودکان در این روش برای پاسخ دادن به سؤالات احساس اجبار می‌کنند (سوئ وود و راسل، ۲۰۰۴).

در روش بازی آزاد، نمونه زبانی از طریق تعامل میان محقق و کودک یا یک کودک با یک کودک دیگر در حین بازی کردن با اسباب بازی‌های متناسب با سن کودک، فراخوانی می‌شود (دان و همکاران، ۱۹۹۶؛ گوین^۴ و گیلز^۵، ۱۹۹۶؛ کریگ و واشنگتن^۶، ۲۰۰۰، سوئ وود و راسل، ۲۰۰۴). شروع جلسه بازی آزاد با درمانگر است. درمانگر از کودک می‌خواهد که به بازی او ملحق شود و در صورتی که کودک در تمام طول جلسه ساکت باشد، درمانگر با پرسیدن سوالاتی از قبیل اینکه «داری چه کاری انجام می‌دهی؟» یا «بعداً چه اتفاقی در حین بازی خواهد افتاد؟» کودک را به حرف می‌کشاند (سوئ وود و راسل، ۲۰۰۴). ورن (۱۹۸۵) معتقد است که بازی آزاد، یک روش وقت گیر است. در بازی آزاد کودک مجبور به صحبت کردن نیست و محقق کنترل کمی بر گفته‌های کودک در حین بازی دارد. همچنین در زمان بازی، کودک این فرصت را در اختیار ندارد تا از تمام ساختارهای نحوی خودش استفاده کند. داستان گویی به عنوان تعریف کردن یک داستان اصیل^۷، افسانه‌ها و قصه‌های عامیانه، و بازگویی یک فیلم تعریف می‌شود (راث^۸ و اسپکمن^۹، ۱۹۸۹؛ سوئ وود و راسل، ۲۰۰۴). دو

-
1. syntax
 2. pragmatic
 3. Wern
 4. Gavin
 5. Giles
 6. Washington
 7. original story
 8. Roth
 9. Speckman

روش اصلی برای داستان‌گویی وجود دارد: ۱) داستان‌هایی که در مورد یک موضوع خاص گفته می‌شوند، و ۲) تعریف داستان بعد از دریافت سرنخ از قبیل داستان‌های مصور، تقاضا برای تعریف داستان‌های خانوادگی و بازگویی داستانی که توسط درمانگر گفته می‌شود (سوئو وود و راسل، ۲۰۰۴). در این روش، موضوعی برای کودک انتخاب می‌شود. اگر کودک با آن موضوع آشنا باشد، او را تشویق می‌کنیم که در مورد آن بحث کند. یکی از مزیت‌های این کار این است که در آن علاقه و تجربیات کودک مورد بررسی قرار می‌گیرد، در نتیجه برای او کسل‌کننده نیست (سوئو وود و راسل، ۲۰۰۴). ورن (۱۹۸۵) معتقد است که داستان‌گویی یا بازگویی قصه‌ها نسبت به مکالمه، ساختارهای زبانی پیچیده تری را فراخوانی می‌کند. او نشان می‌دهد که انحراف استاندارد داستان‌گویی از مکالمه بیشتر است و این روش نسبت به مکالمه ساختار مندی کمتری دارد.

برای ارزیابی ساختارهای زبانی فراخوانی شده توسط این سه شیوه، از روش‌های مختلفی استفاده می‌شود. نیلی پور (۱۳۸۱) پنج شاخص اصلی را به عنوان ملاک‌های ارزیابی کیفیت گفتار معرفی می‌کند که عبارتند از: ۱) روانی گفتار، ۲) دقت گفتار، ۳) پیچیدگی گفتار، ۴) میزان واژگان در دسترس و ۵) سرعت گفتار. هر یک از این شاخص‌ها، با چند شاخص فرعی شناخته و محاسبه می‌شوند.

در زمینه نمونه گیری زبانی و ارزیابی ساختارهای زبانی موجود در آنها، پژوهش‌های متعددی در داخل و خارج از کشور صورت گرفته است. ایوانز و کریگ (۱۹۹۲) نشان دادند که مکالمه کیفیت^۱ زبانی بهتری را نسبت به بازی آزاد فراخوانی می‌کند. ورن (۱۹۸۵) دریافت که داستان‌گویی ساختار زبانی پیچیده تری را نسبت به مکالمه (CV) فراخوانی می‌کند، اما ونگر^۲ و همکارانش (۲۰۰۰) که پژوهش خود را روی کودکان ۴-۵ ساله انجام دادند، به چنین نتیجه‌ای دست نیافتند. سوئو وود و راسل (۲۰۰۴) به مقایسه سه روش نمونه گیری مکالمه،

1. quality
2. Wanger

بازی آزاد و داستان‌گویی از لحاظ پنج شاخص تعداد گفته‌ها^۱، گوناگونی ساختارهای نحوی، میانگین طول گفته^۲ (MLU)، تعداد خطاهای نحوی و نسبت پیچیدگی نحوی در کودکان پنج ساله آفریقای جنوبی پرداختند. نتایج مطالعه آنها نشان داد که بازی آزاد تعداد گفته‌های بیشتری را نسبت به داستان‌گویی فراخوانی می‌کند اما نسبت پیچیدگی نحوی کمتری را در مقایسه با مکالمه و داستان‌گویی فراخوانی می‌کند. به علاوه داستان‌گویی، میانگین طول گفته (MLU) بیشتری را نسبت به دو روش دیگر یعنی مکالمه و بازی آزاد فراخوانی می‌کند. آنها در این پژوهش پیشنهاد کردند که بهتر است از داستان‌گویی برای اهداف بالینی و فراخوانی بیشترین ساختار زبانی استفاده کنیم. در ایران، در پژوهشی که توسط آقا رسولی (۱۳۷۶) با هدف بررسی ویژگی‌های صرفی و نحوی کودکان ۳-۵ ساله فارسی زبان شهر تهران انجام شد، نتایج نشان داد که میانگین طول گفته بر حسب تکواژ و تعداد فعل در جمله، در دو موقعیت گفتار توصیفی و گفتار آزاد با یکدیگر تفاوت معناداری ندارد و از طرفی دیگر جنسیت در مشخصه‌های میانگین طول گفته و میانگین تعداد فعل در جمله تفاوت معناداری ایجاد نمی‌کند. زنجانی، قربانی و کیخا (۱۳۸۳) مطالعه‌ای را تحت عنوان هنجار یابی شاخص‌های کیفیت گفتار در کودکان طبیعی فارسی زبان ۲-۵ ساله شهر یزد انجام دادند. در این مطالعه دو نوع نمونه گفتاری شامل گفتار توصیفی و آزاد کودکان به کار گرفته شد. میانگین طول جمله کودکان یزدی در این مطالعه ۲/۳۶ و تنوع واژگانی^۳ آنها ۰/۵ بدست آمد. زنجانی و قربانی (۱۳۸۳) مطالعه دیگری را در زمینه بررسی شاخص‌های کیفیت گفتار در کودکان ۴۸-۶۰ ماهه سمنانی، بیرجندی و تنکابنی انجام دادند. نتایج مطالعه آنها نشان داد که میانگین طول جمله و تعداد فعل نمونه زبانی حاصل از گفتار آزاد کودکان یزدی از کودکان تنکابنی و بیرجندی بیشتر است، اما میانگین تعداد بندهای وابسته در جمله، در گفتار توصیفی کودکان تنکابنی و بیرجندی بیشتر از کودکان سمنانی است. این نتایج نشان می‌دهد تفاوت‌های فرهنگی و زبانی می‌تواند در

-
1. number of utterances
 2. Mean Length of the Utterance
 3. lexical variety

ساختار زبانی فراخوانی شده توسط شیوه‌های نمونه‌گیری زبانی اثر داشته باشد. نتایج مطالعه عبدانی بابکی (۱۳۷۹) نشان داد که اختلاف معناداری از لحاظ آماری بین متغیرهای جنسیت و زبانی وجود ندارد، ولی خدام (۱۳۸۰) اختلاف معناداری را میان طول گفته دختران و پسران ۴-۴/۵ ساله بدست آورد.

هدف از پژوهش حاضر مقایسه سه روش نمونه‌گیری زبانی مکالمه، داستان‌گویی و بازی آزاد، از لحاظ ساختارهای زبانی موجود در نمونه‌های زبانی فراخوانی شده توسط آنها، به منظور استفاده در ارزیابی‌های بالینی بود. با توجه به اینکه نسبت، سن، فرهنگ و نوع زبان در میزان ساختارهای زبانی موجود در نمونه‌های گفتاری تأثیر دارد (سوئ وود و راسل، ۲۰۰۴)، ما در این پژوهش اثر این متغیرها را ثابت گرفتیم و نمونه‌ها را به پسران پنج ساله فارسی زبان شهر یزد محدود کردیم.

با توجه به اهمیت نمونه‌گیری زبانی، و از آنجایی که تاکنون مطالعه‌ای در زمینه مقایسه ساختارهای موجود در نمونه‌های زبانی حاصل از روش‌های نمونه‌گیری زبانی ذکر شده در کودکان فارسی زبان صورت نگرفته است، انجام این مطالعه ضروری به نظر می‌رسد. با مقایسه این سه روش می‌توان بر حسب اهداف ارزیابی زبانی و اهداف درمانی، بهترین شیوه‌ای را که ساختار زبانی مورد نظر را فراخوانی می‌کند، برای استفاده در ارزیابی‌های بالینی و کلینیک‌ها، انتخاب کرد. همچنین با انجام این پژوهش، میانگین سه شاخص زبانی در نمونه گفتار کودکان پسر پنج ساله بدست می‌آید، که می‌توان از آن به عنوان معیاری برای ارزیابی اختلالات زبانی در آنها استفاده کرد. پرسش‌های پژوهش عبارت بودند از: (۱) از میان سه روش نمونه‌گیری زبانی مکالمه، بازی آزاد و داستان‌گویی کدامیک بیشترین تعداد گفته را فراخوانی می‌کنند؟ (۲) کدامیک از این سه روش نمونه‌گیری زبانی بیشترین میانگین طول گفته (MLU) را فراخوانی می‌کند؟ (۳) از میان این سه روش کدامیک غنای واژگانی بیشتری را فراخوانی می‌کند؟

جامعه، نمونه و روش اجرای پژوهش

پژوهش حاضر از نوع توصیفی-تحلیلی می‌باشد. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه پسران طبیعی فارسی زبان پنج ساله شهر یزد در سال ۱۳۸۸ بود که از این تعداد ۳۰ نفر به صورت نمونه گیری تصادفی خوشه ای از بین مهد کودک‌های فعال شهر برای شرکت در پژوهش انتخاب شدند. بدین صورت که ابتدا با مراجعه به اداره بهزیستی لیست مهد کودک‌ها تهیه و از بین آنها ۶ مهد کودک به صورت تصادفی انتخاب شد. با هماهنگی مسئولان مهد و مراجعه به پرونده کودکان از هر مهد پنج پسر پنج ساله (کودکانی که سن آنها بین ۴ سال و ۶ ماه تا ۵ سال و ۶ ماه بود به عنوان ۵ ساله در نظر گرفته شد) به صورت تصادفی انتخاب شد و از والدین آنها برای شرکت فرزندشان در پژوهش اجازه گرفته شد. با مصاحبه با مسئولین مهد و والدین، فرایند رشد گفتار و زبان کودکان از نظر طبیعی بودن مورد بررسی قرار گرفت. برای گردآوری نمونه‌های زبانی این کودکان از سه روش مکالمه، بازی آزاد و داستان گویی، که در بالا توضیح داده شد، هر یک به مدت ۱۵ دقیقه استفاده شد.

روش گردآوری داده‌ها

نحوه نمونه گیری زبانی با استفاده از سه روش مکالمه، بازی آزاد و داستان گویی بدین ترتیب است:

مکالمه

۱- محقق از کودک سؤالاتی درباره موضوعات مختلف از قبیل خانواده، فعالیت‌هایی که کودک در مدرسه انجام می‌دهد و برنامه‌های تلویزیونی می‌پرسد.

۲- محقق دستوراتی را به کودک می‌دهد، از قبیل: در مورد چیزهایی که دوست داری با آنها بازی کنی توضیح بده.

۳- محقق کودک را تشویق می‌کند تا تصاویر سریال مربوط به یک عمل را توصیف کند، یا یک فیلم که در گذشته دیده است را برایش تعریف کند.

۴- محقق کودک را تشویق می‌کند تا نحوه انجام یک بازی را برایش توصیف کند.
 ۵- کودک یک تصویر را از بین مجموعه ای از تصاویر توصیف می‌کند و محقق حدس می‌زند که کدام تصویر توضیح داده شده است (سوٹ وود و راسل، ۲۰۰۴؛ ورن، ۱۹۸۵؛ آتکینز^۱ و کارت رایت^۲، ۱۹۸۲).

بازی آزاد

در این روش نمونه زبانی در تعامل کودک-محقق، هنگامی که کودک با اسباب بازی‌های متناسب با سنش بازی می‌کند فراخوانی می‌شود (سوٹ وود و راسل، ۲۰۰۴؛ کریستال و همکاران، ۱۹۸۹؛ کریگ و واشنگتن، ۲۰۰۰، دان و همکاران، ۱۹۹۶، گوین و گیلز، ۱۹۹۶). لازم به ذکر است که در بازی آزاد، نوع اسباب بازی اهمیت چندانی ندارد و بسته به کودک و شرایط موجود ممکن است نوع اسباب بازی متفاوت باشد. چیزی که در اینجا اهمیت دارد نمونه زبانی است که از تعامل کودک-محقق حین انجام بازی فراخوانی می‌شود (کریستال و همکاران، ۱۹۷۶).

داستان‌گویی

- ۱- گفتن داستان در مورد یک موضوع خاص
- ۲- گفتن داستان‌های اصیل یا بومی در یک منطقه یا فرهنگ خاص (مانند داستان بزبز قندی در زبان فارسی و کشور ایران.م)
- ۳- گفتن داستان بعد از ارائه سرنخ از قبیل تصاویر مربوط به داستان.
- ۴- کودک داستانی که توسط محقق گفته شده است را بازگو می‌کند (راٹ و اسپکمن، ۱۹۸۶؛ مریت^۳ و لیلز^۴، ۱۹۸۷؛ مریت و لیلز، ۱۹۸۹؛ سوٹ وود و راسل، ۲۰۰۴).

1. Atkins
 2. Cartwright
 3. Merrit
 4. Liles

برای یکسان بودن تمام شرایط، در هر سه روش از تکالیف یکسانی برای تمام کودکان استفاده کردیم. بدین ترتیب که در مکالمه از سوالات یکسانی برای شروع تعامل محقق با کودک استفاده شد، در بازی آزاد، اسباب بازی‌های به کار برده شده برای تمام کودکان یکسان بود، و در داستان گویی از داستان‌ها و تصاویر داستانی یکسانی، که عموماً در مهد نیز با کودکان کار می‌شد، استفاده شد.

ملاک‌ها و روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

نمونه‌های زبانی فراخوانی شده توسط هر سه روش روی نوار ضبط شد و سپس روی کاغذ آوا نگاری شد. ساختارهای موجود در این نمونه‌های زبانی با توجه به سه ملاک ارزیابی کیفیت گفتار شامل (۱) روانی گفتار (۲) پیچیدگی گفتار و (۳) میزان واژگان در دسترس (نیلی پور، ۱۳۸۱) مورد ارزیابی قرار گرفت. هر یک از این ملاک‌ها با چند ملاک فرعی شناخته و ارزیابی می‌شوند. در پژوهش حاضر، با توجه به ملاک‌های فرعی معرفی شده توسط نیلی پور (۱۳۸۱) برای ارزیابی کیفیت گفتار، از تعداد گفته‌ها برای ارزیابی روانی گفتار، از میانگین طول گفته (MLU) برای ارزیابی پیچیدگی گفتار، و در نهایت از غنای واژگانی (نسبت نوع به تعداد واژه‌ها) برای ارزیابی میزان واژگان در دسترس استفاده کردیم. نحوه محاسبه این ملاک‌های فرعی بدین ترتیب است:

۱- میانگین طول گفته (MLU): این ملاک فرعی از طریق تقسیم تعداد تکواژها یا واژه‌های بیان شده در هر گفته به تعداد عبارات آن گفته بدست می‌آید.

۲- تعداد گفته‌ها: این ملاک فرعی از طریق جمع تعداد عبارات منفرد، کلمات منفرد و بندها بدست می‌آید.

۳- تنوع واژگانی (نسبت نوع به تعداد واژگان): این ملاک فرعی از طریق تقسیم تعداد انواع واژه‌های محتوایی به تعداد آنها بدست می‌آید. بدین ترتیب که در صورت کسر، تعداد انواع واژگان محتوایی موجود در نمونه زبانی با حذف کردن واژه‌های تکراری می‌آید و در

جدول ۲. مقایسه میانگین تعداد گفته به تفکیک سه روش نمونه گیری زبانی مکالمه، بازی آزاد و داستان گویی

منابع تغییر	SS	d.f	MS	F	سطح معنی داری
عمل آزمایشی (tre)	۲۵۹۹/۲۲	۲	۱۲۹۹/۶	۳/۰۱	$p \geq ۰/۰۵$
بین آزمودنی‌ها (BS)	۱۸۸۴۴/۲	۲۹	۶۴۹/۸		
درون آزمودنی‌ها (WS)	۲۷۷۲۴/۸۲	۶۰	۴۶۲/۰۸		
باقی مانده (R)	۲۵۱۲۵/۶	۵۸	۴۳۳/۲		
کل (T)	۷۴۲۹۳/۸۵	۸۹			

همانطور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، مقدار f بدست آمده ($۵/۴۱$) از مقدار (۵۸ و ۲) بحرانی در سطح $p \leq ۰/۰۱$ ($۴/۹۸$) بزرگتر است، بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که با اطمینان ۹۹ درصد تفاوت بین میانگین‌ها معنی دار است و با توجه به بزرگتر بودن میانگین MLU نمونه زبانی فراخوانی شده توسط داستان گویی، این روش از دو روش دیگر MLU بیشتری فراخوانی می‌کند. برای مقایسه دو به دو میانگین‌ها با یکدیگر، از آزمون تعقیبی توکی (HSD) استفاده شد. نتایج نشان داد که تفاوت بین میانگین طول گفته نمونه زبانی حاصل از داستان گویی و مکالمه ($HSD = ۳/۶۸$) و داستان گویی و بازی آزاد ($HSD = ۳/۸۹$) در سطح $p \leq ۰/۰۵$ معنا دار است ($\alpha = ۰/۰۵$) و (۳ و ۶۰) ب (ج)، اما بین میانگین طول گفته نمونه زبانی فراخوانی شده توسط دو روش مکالمه و بازی آزاد تفاوتی بدست نیامد ($HSD = ۰/۴۴$).

جدول ۳. مقایسه میانگین میانگین طول گفته (MLU) به تفکیک سه روش نمونه گیری زبانی مکالمه، بازی آزاد و

داستان گویی

منابع تغییر	SS	d.f	MS	F	سطح معنی داری
عمل آزمایشی (tre)	۱۰/۴	۲	۵/۲	۵/۴۱	$p \leq ۰/۰۱$
بین آزمودنی‌ها (BS)	۳۸/۲۸	۲۹	۱/۳۲		
درون آزمودنی‌ها (WS)	۶۶/۰۸	۶۰	۱/۱		
باقی مانده (R)	۵۵/۶۸	۵۸	۰/۹۶		
کل (T)	۱۷۰/۴۵	۸۹			

جدول ۴ نشان می‌دهد که مقدار f بدست آمده از مقدار (۲ و ۵۸) f بحرانی در سطح $p \leq 0/01$ (۴/۹۸) بزرگتر است، بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که با اطمینان ۹۹ درصد تفاوت بین میانگین‌ها معنی دار است با توجه به بزرگتر بودن میانگین تنوع واژگانی نمونه زبانی فراخوانی شده توسط مکالمه، این روش از دو روش دیگر تنوع واژگانی بیشتری فراخوانی می‌کند. نتایج آزمون تعقیبی توکی (HSD) برای تشخیص اینکه تفاوت بین کدام میانگین‌ها معنی دار است نشان داد که بین میانگین تنوع واژگانی مکالمه و دو روش دیگر یعنی بازی آزاد ($HSD = 3/44$) و داستان گویی ($HSD = 4/28$)، اولی در با اطمینان ۹۵ درصد و دومی با اطمینان ۹۹ درصد ($\alpha = 0/01$) و ($\alpha = 0/01$) تفاوت معنی دار است، اما تفاوت معنی داری بین میانگین تنوع واژگانی فراخوانی شده توسط دو روش بازی آزاد و داستان گویی مشاهده نشد ($HSD = 1/37$)

جدول ۴. مقایسه میانگین تنوع واژگانی به تفکیک سه روش نمونه گیری زبانی مکالمه، بازی آزاد و داستان گویی

منابع تغییر	SS	d.f	MS	F	سطح معنی داری
عمل آزمایشی (tre)	۰/۳۱	۲	۰/۱۵	۶/۷۳	$p \leq 0/01$
بین آزمودنی‌ها (BS)	۰/۸۱	۲۹	۰/۰۲۸		
درون آزمودنی‌ها (WS)	۱/۵۹	۶۰	۰/۰۲۶		
باقی مانده (R)	۱/۲۸	۵۸	۰/۰۲۲		
کل (T)	۳/۹۹	۸۹			

بحث و نتیجه گیری

نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که بین سه روش نمونه گیری زبانی مکالمه، بازی آزاد و داستان گویی از لحاظ فراخوانی تعداد گفته تفاوت معناداری وجود ندارد. این یافته با نتایج پژوهش سوئ وود و راسل (۲۰۰۴) همخوان نبود. نتایج پژوهش آنها نشان داد که بازی آزاد تعداد گفته بیشتری را نسبت به مکالمه فراخوانی می‌کند. اما بین مکالمه و داستان گویی از

لحاظ فراخوانی تعداد گفته تفاوت معنی داری وجود نداشت که با نتایج این پژوهش همخوان بود.

عدم همسویی این نتایج ممکن است به علت تفاوت‌های فردی میان شرکت‌کننده‌ها در دو پژوهش باشد. برخی از کودکان ممکن است برون‌گرا و پرحرف بوده و طبیعتاً گفته‌های بیشتری تولید کنند، از طرفی دیگر برخی ممکن است درون‌گرا و کم حرف بوده و گفته‌های کمتری تولید کنند. دلیل دیگر ممکن است ناشی از تفاوت میان پژوهش گران باشد. نتایج مطالعه کوان^۱ و همکاران (۱۹۶۷) نشان می‌دهد که تفاوت ناشی از فرد پژوهشگر می‌تواند منجر به تفاوت ۴ گفته یا بیشتر در تعداد گفته فراخوانی شده توسط کودک شود. به علاوه پترسون^۲ و مک کیب^۳ (۱۹۸۵) نشان دادند که موضوع، می‌تواند تعداد گفته فراخوانی شده در داستان گویی را تحت تاثیر قرار دهد. بنابراین این احتمال وجود دارد که تفاوت موجود در مطالعاتی از این قبیل، به علت نبود موضوعات ناب در مکالمه و داستان گویی باشد. البته در پژوهش حاضر، سؤالات و موضوعات بحث برای هر آزمودنی مشابه بود تا تاثیر این متغیر کنترل شود. کریستال و همکاران (۱۹۸۹) نشان دادند که ۳۰ دقیقه تعامل میان محقق و کودک ۱۰۰ الی ۲۰۰ گفته را در اختیار محقق قرار می‌دهد که این تعداد کافی به نظر می‌رسد. همچنین کمپ^۴ و کلی^۵ (۱۹۹۷) اظهار داشتند که در عمل فقط ۲۴ درصد از درمانگران از نمونه‌های گفتاری که شامل بیش از ۵۰ گفته است استفاده می‌کنند. اکثر درمانگران (۴۸ درصد) از نمونه‌های گفتاری که شامل ۵۰ گفته است استفاده می‌کنند، و ۲۸ درصد آنها از نمونه‌های گفتاری که کمتر از ۵۰ گفته دارد استفاده می‌کنند. در این پژوهش، هر سه روش فراخوانی نمونه‌های زبانی، یعنی مکالمه، بازی آزاد و داستان گویی به طور میانگین بیش از ۶۰ گفته را فراخوانی می‌کنند.

-
1. Cowan
 2. Peterson
 3. McCabe
 4. Kemp
 5. Klee

بنابراین اگرچه نتایج پژوهش نشان داد که بین سه روش از لحاظ فراخوانی تعداد گفته تفاوتی وجود ندارد، ولی هر سه روش تعداد گفته کافی برای استفاده‌های بالینی فراخوانی می‌کردند.

یافته‌های پژوهش نشان داد که داستان‌گویی، میانگین طول گفته (MLU) بیشتری را نسبت به دو روش دیگر، یعنی مکالمه و بازی آزاد، فراخوانی می‌کند. این یافته با یافته‌های حاصل از پژوهش سوٹ وود و راسل (۲۰۰۴) و ونگر و همکاران (۲۰۰۰) همخوان بود. اگر داستان‌گویی را مشابه با گفتار توصیفی، و مکالمه و بازی آزاد را مشابه با گفتار آزاد فرض کنیم، نتایج این پژوهش با پژوهش زنجانی، قربانی و کیخا (۱۳۸۴) نیز همخوان بود. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که اگر بخواهیم از نمونه زبانی استفاده کنیم که میانگین طول گفته بیشتری داشته باشد، بهتر است از روش نمونه‌گیری داستان‌گویی استفاده کنیم.

از طرفی دیگر، مقایسه‌های آماری نشان داد که نمونه زبانی حاصل از مکالمه، تنوع واژگانی بیشتری نسبت به بازی آزاد و داستان‌گویی دارد. در مطالعه‌ای که توسط زنجانی، قربانی و کیخا (۱۳۸۴) انجام شد نتایج نشان داد که تنوع واژگانی حاصل از گفتار آزاد بیشتر از گفتار توصیفی است. این نتیجه با یافته‌های حاصل از پژوهش حاضر همخوان است. بنابراین هنگامی که به نمونه زبانی نیاز داریم که بیشترین تنوع واژگانی را فراخوانی کند، بهتر است از روش مکالمه استفاده کنیم.

در پایان می‌توان به این نکته اشاره کرد که علی‌رغم اینکه سه روش نمونه‌گیری زبانی مکالمه، بازی آزاد و داستان‌گویی از لحاظ فراخوانی نمونه‌های زبانی با یکدیگر تفاوت‌هایی دارند، ولی بهتر است هنگام فراخوانی نمونه زبانی در یک فرد از هر سه روش استفاده شود تا تمام توانایی‌های زبانی فرد بتواند فراخوانی شود. نتایج پژوهش حاضر می‌تواند به عنوان پایه‌ای برای مطالعات آینده در این زمینه محسوب شود. پیشنهاد می‌شود در مطالعات بعدی، نمونه‌های زبانی طولانی‌تری مورد استفاده قرار گیرد تا اعتبار بیرونی پژوهش را بالا ببرند. همچنین آزمودنی‌ها باید افرادی را که دارای نقص زبانی هستند را در بر گیرد. این مسئله به این دلیل است که کودکانی از که دارای رشد طبیعی زبانی هستند انتظار می‌رود مهارت‌های زبانی

بیشتری را نسبت به کودکانی که دارای نقص زبانی هستند داشته باشند. برای تعمیم نتایج حاصل از این پژوهش، انجام مطالعاتی که کودکان سنین مختلف و دختران را نیز در بر بگیرد ضروری به نظر می‌رسد.

منابع فارسی

- آقا رسولی، زهرا. (۱۳۷۵). بررسی ویژگی‌های صرفی و نحوی گفتار کودکان ۳-۵ ساله فارسی زبان تهرانی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علوم پزشکی ایران.
- اوریادی زنجانی، محمد مجید؛ قربانی، راهب. (۱۳۸۳). بررسی شاخص‌های کیفیت گفتار در کودکان طبیعی فارسی زبان ۵-۴ ساله شهرهای یزد، بیرجند و تنکابن. مجله دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی مازندران، شماره ۵۰، ۹۶-۹۰.
- اوریادی زنجانی، محمد مجید؛ قربانی، راهب؛ کیخا، فاطمه. (۱۳۸۴). هنجاریابی شاخص‌های کیفیت گفتار در کودکان طبیعی فارسی زبان ۵-۲ شهر یزد. طرح تحقیقاتی، دانشکده توانبخشی دانشگاه علوم پزشکی یزد.
- خدا، علی. (۱۳۸۰). بررسی میانگین طول گفته کودکان ۵-۴ ساله در منطقه ۳ تهران. پایان‌نامه کارشناسی. دانشگاه علوم پزشکی ایران.
- عبدانی بابکی، مریم. (۱۳۷۹). بررسی میانگین طول گفته در کودکان ۵-۴ ساله طبیعی شهر بابک. پایان‌نامه کارشناسی. دانشگاه علوم پزشکی ایران.
- نیلی پور، رضا. (۱۳۸۰). زبان‌شناسی و آسیب‌شناسی زبان. تهران: انتشارات هومس.
- نیلی پور، رضا. (۱۳۸۱). شاخص‌های عینی ارزیابی کیفیت گفتار. مجله زبان‌شناسی، شماره ۱، ۵۰-۴۰.

منابع انگلیسی

- Atkins, C. P., Cartwright, L. R. (1982). An investigation of the effectiveness of three language elicitation procedures on Head Start children. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 33, 33-36.
- Blau, A. F., Lahey, M., & Oleksiuk-Veles, A. (1984). Planning of goals for intervention: language testing or sampling?. *Exceptional Children*, 57, 78-79.
- Cowan, P. A., Weber, J., Hoddinott, B. A., & Klein, J (1967). Mean length of spoken response as a function of stimulus, experimenter and subject. *Child Development*, 3, 191-203.
- Craig, H. K., & Washington, J. A. (2000). An assessment battery for identifying language impairment in African American Children. *Journal of Speech, Language and Hearing research*, 43, 366-379.
- Crystal, D., Fletcher, P., & Garman, M. (1989). *The grammatical analysis of language disability*. London: Edward Arnold.
- Dollaghan, C. A., Campbell, T. F., & Tomlin, R. (1990). Video narration as a language sample context. *Journal of Speech and Hearing Disorders*, 55, 582-590.
- Dunn, M., Flax, J., Sliwinski, M., & Aram, D. (1996). The use of spontaneous language measures as criteria for identifying children with specific language impairment: An attempt to reconcile clinical and research incongruence. *Journal of Speech and Hearing research*, 39, 643-654.
- Evans, J. L., & Craig, H. K. (1992). Language Sample Collection and Analysis: interview compared to freeplay assessment contexts. *Journal of Speech and Hearing Research*, 35, 343-353.
- Evans, J. L., & Miller, J. (1999). Language sample analysis in the 21st century. *Seminars in Speech and Language*, 20, 101-116.
- Gavin, W. J., & Giles, L. (1996). Sample size effect on temporal reliability of language sample measures of preschool children. *Journal of Speech and Hearing Research*. 39, 1258-1262.
- Hawkins, P., & Spencer, H. (1985). Imitative versus spontaneous language assessment: A comparison of CELF and LARSP. *British Journal of Disorders of Communication*, 20, 191-200.
- Kemp, K., & Klee, T. (1997). Clinical language sampling practices: Results of a survey of speech language pathologists in the United States. *Child Language Teaching and Therapy*, 13, 161-171.
- Langhurst, T. M., & Grubb, S. (1987). A comparison of language sample collected in four situations. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*. 5, 71-78.
- Merritt, D. D., & Liles, B. Z. (1987). Story grammar ability in children with and without language disorder: story generation, story retelling and story comprehension. *Journal of Speech and Hearing Research*. 30, 539-552.
- Merritt, D. D., & Liles, B. Z. (1989). Narrative analysis: clinical applications of story generation and story retelling. *Journal of Speech and Hearing Disorders*, 54, 429-438.

- Peterson, C., & McCabe, A. (1983). *Developmental psycholinguistics: Three ways of looking at child narrative*. New York: Plenum Press.
- Roth, F. P., & Speckman, N. J. (1989). The oral syntactic proficiency of language disabled students: A spontaneous story sampling analysis. *Journal of Speech and Hearing Research*, 32, 67-77.
- Southwood, F., & Russell, A. F. (2004). Comparison of Conversation, Freeplay, and Story Generation as Methods of Language Sample Elicitation. *Journal of Speech, Language and Hearing research*, 47, 366-376.
- Wanger, C. R., Nettelbladt, U., Sahlen, B., & Hilholm, C. (2000). Conversation versus narration in pre-school children with language impairment. *International Journal of Language and Communication Disorders*, 35, 83-93.
- Wren, C. T. (1985). Collecting language sample from children with syntax problems. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 16, 83-102.

Archive of SID